

УДК 811.161.2'37

ББК 81.2 (Ук)

РЕЛІГІЙНА ПРОПРІАЛЬНА ЛЕКСИКА В ГУЦУЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ (НА МАТЕРІАЛІ ПРАЦІ “ГУЦУЛЬСЬКІ СВІТИ. ЛЕКСИКОН”)

О. Д. Ципердюк

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

Інститут філології, кафедра української мови;

м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57; тел. +380(342) 59-60-08;

e-mail: zdjuk@ukr.net

У статті розглянуто представлення християнських релігійних онімів у лексичному складі гуцульських говірок. Проаналізовано основні групи пропріальної релігійної лексики, простежено її лексико-семантичні ознаки, структурні особливості, словотвірні зв'язки та фразеологічну активність.

Ключові слова: *релігійна лексика, пропріальна лексика, онім, діалектизм, говірка, гуцульський говір.*

Гуцульський говір є одним із найбільш колоритних та архаїчних у межах південно-західного наріччя, у зв'язку з чим постійно привертає увагу дослідників. Усебічне вивчення гуцульських говірок, зокрема їх онімного простору, належить до актуальних проблем сучасної мовознавчої науки. Ономастичні студії на матеріалі гуцульського говору представлені працями, у яких українські мовознавці переважно аналізують топонімію (Д. Бучко, Г. Бучко [1], М. Габорака [2]) та анторопонімію (Н. Осташ, Р. Осташ [7], Н. Колесник [5]). Гуцульський ономастикон зафіксовано і в сучасних лексикографічних працях, наприклад, топоніми Галицької Гуцульщини зібрано в етимологічному словнику-довіднику М. Габорака [3], міфоніми, що відображають своєрідні вірування гуцулів, – в етнолінгвістичному словнику

“Гуцульська міфологія” Н. Хобзей [ХГ]. Певною мірою гуцульська онімна лексика засвідчена і в діалектному словнику за редакцією Я. Закревської [ГГ]. Словники гуцульських говірок є важливим надбанням української діалектної лексикографії, цінною джерельною базою для вивчення говіркової лексики.

Мета нашої статті – на матеріалі лексикографічної праці “Гуцульські світи. Лексикон” [ГС] дослідити особливості християнської онімної лексики, уживаної в гуцульському говорі, що й становить новизну наукової розвідки. Вибір зазначеного словника гуцульських говірок як основної джерельної бази дослідження зумовлений тим, що саме в ньому найповніше представлено пропріальну лексику, а звернення до аналізу власних назв саме християнського змісту пов’язане з тим, що, як нам видається, мовознавці звертають на них недостатню увагу, переважно наголошуючи на своєрідних гуцульських міфологічних онімах демонологічного характеру. Виняток становлять статті окремих науковців, які християнський ономастикон у гуцульських говірках аналізують принагідно (див., напр.: [4; 6; 8; 9]).

Лексикографічна праця “Гуцульські світи. Лексикон” Наталії Хобзей, Тетяни Ястремської, Оксани Сімович і Ганни Дидик-Меуш фіксує лексичний склад гуцульських говірок XIX-XX ст., подаючи “не тільки тлумачення багатьох, часом уже призабутих слів, сталих словосполучень, фразеологізмів, прислів’їв та приказок, а й міні-тексти, які дають змогу ознайомитися із таємничими гуцульськими світами” [ГС, 5]. Її “джерелами стали етнографічні матеріали, матеріали Картотеки словника гуцульських говірок та власні експедиційні записи авторок” [ГС, 5].

Пропонована лексикографічна розвідка є цінною й новою, оскільки в ній можна “віднайти і мовні, і культурні явища” [ГС, 14]. Подані міні-тексти дозволяють нам скласти уявлення про уклад життя, моральні засади, вірування гуцулів. Зчаста подано записані тими чи тими етнографами перекази релігійного християнського змісту, які мають відчутний місцевий колорит, як-от: *«На почытку світа Бог пастушив», а тому мабуть, «Коли спитали старших людей, що се такого звізди, каже кожний: “Е, а шож би? Кажут у*

нас, шо то відав божі віуці”»; «У ночі, ек идетси попри хрест, то ни можна ирститиси опередь хрестом тай ни можна перед ним издоймати з голови крисаню ци шепку, бо у ночі Христос спит, тай ни можна йиго рунтати» [ГС, с. 7]. Такі легенди, народні прикмети, прислів'я і приказки, яких дуже багато представлено в “Гуцульських світах”, на наш погляд, підтверджують не лише своєрідність християнського світобачення, але й креативність гуцулів. А сам діалектний словник містить чимало релігійних лексем, реєструвати які “у т. зв. радянський період було небезпечно, і навіть мовознавці-діалектологи в той час стримувалися про всяк випадок від фіксації християнсько-релігійної лексики у своїх словниках” [6, с. 53].

Центральне місце в християнському онімному просторі посідають теоніми. У гуцульських говірках на позначення основного християнського божества засвідчено оніми *Бог* [ГС, 63], *Господь* [ГС, 196], яким в аналізованому словнику відведено окремі статті. В ілюстративному матеріалі ми виявили ще й аналітичні номінації *Господь Бог*, *Исус Христос* (остання переважно виступає в діалектному фонетичному оформленні – *Исус Христос*, *Сус Христос*), а також однослівні оніми *Сус*, *Христос*. Пор. в контексті: *Май старший у **Бога** ангіль почав мурувати церков на Поцибенику там як Піп Іван, аби він май вищий був від **Бога**; Приходить чоловік, каже: Слава **Исусу Христу!** – На віки слава, каже **Господь Бог** [ГС, 63]; А відтак **Господь** небесний хукнув своїм духом тай оживив [ГС, 197]; Мама Юди снила раз, шо породи сина і почerez того сина має умерти сам **Исус Христос** [ГС, 655]; Потому **Бог** зіслали свого ангіле и каже: Ни бій сї **Суси**, Ти будеш мій майстарий товариш; ни бій сї смерти, я кі оскрешу назад [ГС, 19]; Й ми до вас прийшли кольидувати, / Й кольидувати, правду сказати / За **Суса Христа** пресьвітлійшого, / Йик **Исус Христос** по землі ходив... [ГС, 49]. У фразеологізмах функціонує теонім *Пан Біг*, у якому другий компонент виступає з голосним [i] в закритому складі (фонетичні варіанти *Бог* – *Біг*, *Господь* – *Госпідь* загалом властиві мовленню гуцулів [9, с. 273]): *Тот хлопец колис зжехнувсі, тай видити, най **Пан Біг** борони, ни говори* [ГС, 66].*

На позначення Святого Духа в гуцульських говірках функціонує своєрідний онім *Алей*, який не засвідчений у літературній мові: *З первовіку була лиш вода, облаки і Бог сйитий. У облаках спав Алей, дух Божий, – а Бог ходив по воді* [ГС, 19].

Про глибоке вкорінення теонімів *Бог, Господь, Христос* у мовленні гуцулів свідчить велике число похідних та сталих словосполучень, утворених на їх основі. Так, окрім оніма *Бог*, словник фіксує ще й спільнокореневі слова, окремі з яких (*божка, божковий*) у літературній мові відсутні взагалі або мають омоніми (*божкати*) чи більший семантичний обсяг (*богувати*) [СУМ, I, 578, 581], пор.: *Божий* ‘Божий’, *Богородиця* ‘1. Пресвята Богородиця’, *божити* ‘приводити до присяги’, *божитися* ‘присягатися, клястися’, *богувати* “верхувати, панувати, застосовуючи на зло чи на добро вроджені або набуті знання та вміння зі знахарства, ворожбитства, чаклунства”, *божка* ‘1) піст; 2) гріх; 3) персоніфікація, уособлення посту (у замовляннях)’, *божковий* ‘1) пісний; 2) який дотримується посту; постить’, *божкати* ‘не їсти молочних і м’ясних страв; постити’, [ГС, 69-75]. Привертає увагу й частка *богдай* ‘бодай’ [ГС, 69], яка через своє архаїчне фонетичне оформлення виразно демонструє зв’язок із теонімом *Бог*: *...а эк би хтос ни молит, то треба **богдай** казку сказати...; Прийди **богдай**-коли, я фурт дома сижу* [ГС, 75].

Онім *Бог* представлений у кількох десятках сталих словосполучень, частина з яких є етикетними формулами. Подаємо лише ті з них, яких не фіксує тлумачний словник [СУМ, I, 569-572], напр.: *Бог би з Вас говорив* ‘побажання, щоб сказане кимось здійснилося’; *Дай **Боже** кождому по сім, але мені по вісім*; *забув **Бог** міру* ‘про надто високу людину’; *лиш **Бог** дав днину* ‘рано-вранці; на світанку’; *нагрів би ти **Бог** душу* ‘про сподівання потрапити до раю’; *піти до **Бога** вівці пасти* ‘померти’; *Був у млині, дав “помагай **Біг**” свині* ‘про людину, яка під час зустрічі не вітається’; *Гаврило, з **Богом** говорило* ‘мудроване’; *На **Бога** надія тай на кума Матія* – ‘жартівливо, коли хтось просить в іншого допомоги; мовляв: крім Божої допомоги потрібна також і кумова’; *Ци **Пан Біг** сточив нині дві днини до купи* ‘про надто повільний плин

часу'; **Бог** порівняв кожного; **Бог** у дзвін, дідько в клепало; **Божє**, помози, а ти, Йване, не лежи; Казав **Бог** дати, але ще треба ждати; Роби, небоже, то й **Бог** помозе; У кого гроші – за того й **Бог**; Що хто кому, то й **Бог** йому [ГС, 64-68]. У кількох фразеологізмах трапляються інші синонімічні теоніми: *Не дай то Господи; Господь би ти парти не дав; Господь усьому корма; Ще Господь не всьо роздав, щось і для нас держит; Дай Господочку и вам – ирщеним* [ГС, 197]; <Такий, що> с **Христа** би ризи зняв 'дуже скупий' [ГС, 524] (має варіант – <такий, що> рвав би з **Бога** ризи [ГС, 525]); Слава **Йсусу Христу** 'християнське вітання' (у говірках паралельно побутує скорочена форма *славайсу*) [ГС, 565].

Для називання Пресвятої Богородиці в гуцульському говорі виявлено номінації *Богородица, Мати Божя, Матка Божя, Покрова, Пречиста, Пречиста Діва*: ...на дарабах і взагалі при воді не вільно згадувати **Богородицу**... [ГС, 69]; **Мати Божя** упросила Бога, аби стратив тоти гадюки [ГС, 386]; ...дорога до Бога устелена глогом, вона іде через море, через яке перевозить **Матка Божя** сітню, плетеною з повісма, яким убирають люде на Різдво хрест, як ходять колядники [ГС, 387]; Казала **Покрова**, шо хто не буде на Покрови робити, то загорне покровом своїм до раю, а хто буде робити, то піде до пекла [ГС, 479]; **Богородица** не мала дитини, а **Пречиста** мала Христа. **Пречиста Діва** була у них за служницю [ГС, 497]. Один онім функціонує і в складі сталого звороту: *Крий Матко Божя!* 'прохання про опіку Пресвятої Богородиці' [ГС, 387].

Хоча пошанування християнських святих властиве гуцульській культурі, у говірках здебільшого функціонують назви свят, установлених на їх честь, а власні найменування самих святих (агіоніми) трапляються набагато рідше. Окремі словникові статті відведено лише агіонімам, які є фонетичними діалектизмами: *Николай сятый (с'єтий)* 'св. Миколай Чудотворець' [ГС, 423]; *Илий (Илія)* 'св. пророк Ілля' (*Як блискає, то св. Илий іде. И одни кажут, шо він міч такий ає золотий, шо як махне, то так блисне, а другі кажут, шо то брчка золота, та як іде, то то колісе так блиске*) [ГС, 297]. У мікротекстах

ми виявили ще кілька власних назв святих: *Св. Петро і Павло* тримають ключі від світа; они передають їх *Димтрієви*; той замикає тепло, а як уже утворитися на землі груда, кличе св. *Димитрій* до св. *Миколи*: “Брате, пусти зиму”; той знов, сивобородий, перебравши ключі, починає сіяти зимою (снігом), а коли вже не має чим сіяти, то передає ключі *Юрієви*, котрий тратит зиму... [ГС, 285]; ...*Йосиф* та *Пречиста Діва* жили собі разом у купі [ГС, 497].

Релігійно марковану антропонімію представляють оніми *Адам* ‘Адам’ [ГС, 18], *Єва* (*Йива*) ‘Єва’ [ГС, 254], *Юда* ‘1) Юда Іскаріот’ [ГС, 655], засвідчені в словниковому реєстрі. Перші дві номінації в текстах переважно представлені в діалектному фонетичному оформленні, а також у складі стійкої сполуки *говорити щось від Адама та Єви* ‘розповідати щось від самого початку’: *Набрала Йива йиблук тай приносить Адамови* [ГС, 254]; *Шо ти міні пустиньки говориш від Адама та Єви* [ГС, 18]. Онім *Юда* в гуцульському мовленні не лише розвинув полісемію (‘2) диявол, володар пекла; 3) чорт, дідько; 4) чорт, який допомагає в домашньому господарстві; хованець; 5) спокуса’ [ГС, 655-656]), але й став твірним для дієслова *юдити* ‘намовляти, спонукати до поганих вчинків, дій; під’юджувати’ [ГС, 656]. У фрагменті діалектного мовлення (релігійній пісні, що інтерпретує біблійний сюжет) виявлено й антропонім *Пилат*: *Так казав Пилат до Суса Христа: / – Ти новий Пане, ти новий Царю, / Хоч бути царем Ти на сій землі?* [ГС, 305].

Найчисленнішу групу християнських онімів становлять назви релігійних свят (геортоніми), з якими гуцули пов’язують ті чи ті прикмети, традиції. Серед номінацій господніх свят у мовленні гуцулів переважають не повні церковні назви, а народні – скорочені до одного-двох слів. Однослівні геортоніми здебільшого є фонетичними діалектизмами, вступають у синонімічні зв’язки, у тому числі з двокомпонентними онімами, напр.: *Відорці, Йордан, Ардан, Ордан* ‘Богоявлення Господнє; Водохреще (19.01)’ (*На Відорці мороз потискає, а на Стрічіня попускає; Діучина, котра имитси на Відорці попові за фалони, то відастси до року*) [ГС, 128, 22, 307], *Вознесіне, Вознесенє, Знисіне* ‘Вознесіння Господнє (у четвер, на 40 день після

Воскресіння’ [ГС, 158], *Здвиженє, Воздвиженє, Воздвиженє Христово* ‘Воздвиження Чесного Хреста Господнього (27.09)’ [ГС, 282], *Перенесінє* ‘наступний день після Вознесіння’ (*Другого дня по Вознесеню святкують Перенесінє. То у нас тото Перенесінє свѣткуют задля худоби, аби звір ни шкодила*) [ГС, 457], *Преображенє, Спаса* ‘Преображення Господнє (19.08); Спаса’ (*До Преображені гуцулки ни їли садовину*) [ГС, 497, 575], *Сьвидвичір, Святвечір, Перший святвечір, Різдвений святвечір* ‘вечір напередодні Різдва Христового (6.01)’ (*Сьвіт-вечір має бути у спокою, мирности, аби цилий рік був супокій*) [ГС, 548-550], *Стрітеня, Стріченє, Стрікіне* ‘Стрітення Господнє (15.02)’ (*Як на Стрікіне тепло, то перемагає літо*) [ГС, 583], *Федоровиця, Федорів тиждень* ‘перший тиждень Великого посту’ [ГС, 592, 613].

Двокомпонентні геортоніми, які зчаста мають синоніми, за структурою є поєднанням іменників та узгоджених означень-прикметників: *Бечкова неділя, Шуткова неділя* ‘Вхід Господній у Єрусалим; Вербна неділя, Квітна неділя’ [ГС, 418-419], *Провідна неділя* ‘наступна неділя після Христового Воскресіння; Томина неділя; Неділя Антипасхи’ (*Провідна нидільи, бо она проводить свѣта*) [ГС, 418], *Світа неділя* ‘День Зіслання Святого Духа; П’ятдесятниця; Зелені свята’ [ГС, 419], *Рахманский Великдень* ‘свято Переполовинення (25-ий день – четверта середа – після Великодня); цього дня рахмани святкують Великдень’ [ГС, 520], *Поклінний вечір* ‘вечір у Страсний четвер’ [ГС, 116], *Волочівний понеділок, Волочілний понеділок* ‘понеділок після Великодня; Світлий понеділок’ [ГС, 485], *Запустний понеділок, Полоканий понеділок* ‘перший понеділок Великого посту’ [ГС, 485-486], *Зелений понеділок* ‘Святого Духа і Пресвятої Тройці; другий день Зелених свят’ [ГС, 486], *Провідний понеділок, Пригістний понеділок* ‘понеділок після Провідної неділі’ [ГС, 486], *Велика п’ятниця, Чорна п’ятниця* [ГС, 514] ‘п’ятниця напередодні Великодня; Страсна п’ятниця, Велика П’ятниця’ (*У Велику п’ятницю не вольно згадувати про гадину, аби літом будь коли не укусила; У Велику п’ятницю ни вілно їсти, хіба слабому, бо як ни меш постити у Велику п’ятницю, то уже коли, дитинко? То гріх нипростенний*) [ГС, 514-515], *Василиний святвечір* ‘вечір

напередодні Василя (13.01)' [ГС, 549], *Водохресний святвечір* 'вечір напередодні Богоявлення Господнього (18.01)' [ГС, 549], *Зелені свята* 'Зіслання Святого Духа; П'ятдесятниця, Зелені свята' [ГС, 552], *Різдвені свята* 'цикл свят від Різдва Христового до Богоявлення Господнього' [ГС, 553], *Живна середа, Чорна середа* 'Страсна середа' [ГС, 555], *Велика субота, Біла субота* 'субота напередодні Великодня; Страсна субота; Велика Субота' [ГС, 585], *Великий тиждень* 'останній тиждень Великого посту; Страсний тиждень' [ГС, 592], *Провідний тиждень, Світлий тиждень* 'тиждень після Великодня; Великодній тиждень, Світлий тиждень' [ГС, 592], *Сиропустний тиждень, Сирний тиждень* 'останній тиждень перед Великим постом' [ГС, 592].

Найменування богородичних свят за структурою бувають різноманітні: однокомпонентні у формі називного відмінка віддієслівних іменників (*Благовіщенє* 'Благовіщення Пресвятої Богородиці (7.04)' [ГС, 58], *Воведеніє, Ввиденіє, Воведенє, Увиденіє* 'Введення у Храм Пресвятої Богородиці (4.12)' [ГС, 147, 607]) або родового відмінка (*Матки* 'день Успіння Пресвятої Богородиці (28.08)' [ГС, 397], *Покрови* 'Покров Пресвятої Богородиці (14.10)' [ГС, 479]), двокомпонентні – поєднання іменника та узгодженого з ним прикметника або порядкового числівника (*німецьке Благовіщенє* 'за григоріанським календарем, Благовіщення Пресвятої Богородиці (25.03)' [ГС, 61], *Перша Богородиця* 'Успіння Пресвятої Богородиці (28.08)', *Друга Богородиця* 'Різдво Пресвятої Богородиці (21.09)', *Богородичин посток* 'піст напередодні Успіння Пресвятої Богородиці' [ГС, 70], *Перша Матка* 'день Успіння Пресвятої Богородиці (28.08)' [ГС, 397], *Друга Матка* 'Різдво Пресвятої Богородиці (21.09)' [ГС, 387], *Благовісний понеділок* 'кожен понеділок у році, якщо Благовіщення припало на понеділок' [ГС, 485]). Засвідчена демінутивна форма *Покровонька: Присьвітая Покровонько, Покрий ми головоньку, Ци у рамат (подерта шмата), Ци в онучу Лиш най сі дівков не мучу* [ГС, 479].

Достатньо важливим для гуцулів є шанування святих, що підтверджують уживані в говірковому мовленні геортоніми. Так, з Іваном Хрестителем

пов'язані назви свят: *Главосіки (Головосіки)* 'день Усікновення голови Івана Хрестителя (11.09)' (прикмети) [ГС, 180], *Івана (Йвана, Івана)* 'Різдво Івана Хрестителя (7.07)' (прикмети) [ГС, 301], *Свет Івана Хрестителя* 'Собор Івана Хрестителя (20.01); наступний день після Йордану' [ГС, 303], *Обрітеніє* 'перше і друге віднайдення чесної голови Івана Хрестителя (9.03)' (**Обрітеніє** (9/3) *то сето, шо на него зачінаєтци птаха парувати тай обертати из теплих країв до нас*) [ГС, 434].

Геортоніми на позначення святкових днів, визначених церквою для шанування інших святих, представлені номінаціями: *Андрея (Андрія)* 'день св. апостола Андрея Первозванного (13.12)' [ГС, 20], *Бориса і Гліба* 'день перенесення мощей свв. Бориса і Гліба (15.05)' (**Борис і Гліб** – *сіют хліб*) [ГС, 78-79], *Варвари і Сави* 'день св. Варвари (17.12) і св. Сави (18.12)' (назва цього свята стала базою для фразеосполуки *савити і варварити* 'святкувати, нічого не робити') [ГС, 95], *Василя (Василія)* 'день св. Василя Великого (14.01); Новий рік за старим стилем' [ГС, 97], *Василіний сетий вечір (Свйит вечір Василя)* 'вечір напередодні Василя (13.01)' [96], *Дмитра* 'день св. Димитрія (8.11)' [ГС, 237], *Дмитрова субота* 'поминальна субота напередодні Дмитра' [ГС, 237], *Євдокії (Євдохи)* 'день св. прп. Євдокії (14.03)' (*Єк даст посіяти на Єудоху росаду, то того року будет файна капуста*) [ГС, 254-255], *Івана Богослова (Іван звіровий)* 'день св. Івана Богослова (21.05)' [ГС, 303], *Ілі* 'день св. пророка Іллі (2.08)' [ГС, 297], *Курика* 'день свв. Кирила та Юліти (28.07)' (день св. Володимира) (народну назву, пов'язану з гуцульськими віруваннями, допомагає зрозуміти коментар В. Шухевича: **Курика**'' 15/VII, (28/VII) *святкують на те, аби половики і лиси не ловили курий, та на те, аби не убивав грім*) [ГС, 358], *Луки* 'день св. апостола і євангеліста Луки (31.10)' [ГС, 373], *Лукотвореніє, Лукотворенного* 'день перенесення з Єдеси до Константинополя Нерукотворного образу Господа нашого Ісуса Христа (29.08)' (*На Лукотворенного (29.VIII) добре робити толоки на закіс трави, бо на Богородици саме трави є добре замуровані до кішні*) [ГС, 373], *Маковєя* 'день свв. семи мучеників Макавеїв; Маковія (14.08)' [ГС, 380], *Марка, Марків*

день 'день св. апостола і євангеліста Марка (8.05)' (*Розказують, що давно на **Марків день** богачі орали бідним поле задурно своїми волами за здоров'є волів*) [ГС, 384], *Меланії, Меланки* 'прп. Меланії Римлянки (13.01)' [ГС, 390-391] *Мокія* 'день св. Мокія (24.05)' (*На **Мокія** не вільно робити загля потпелника: як роби, то ласо комусь из тої хати утопити сі*) [ГС, 401], *Мокрини* 'день св. Мокрини (1.08)' (*Єка **Мокрина** – така осінь*) [ГС, 401], *Николая* 'день перенесення мощів св. Миколая Чудотворця (22.05)' (*На **Николая** приносить сі будзи ксьондзови ит церкви, аби просив Николає, аби хугібку стиріг*) [ГС, 423], *Николи, Зимного Николи* 'день св. Миколи Чудотворця (19.12)' [ГС, 424], *Теплого Олекси* 'день прп. Олексія, чоловіка Божого; Теплого Олекси (30.03)' [ГС, 438], *Онуфрея* 'день прп. Онуфрія Великого (25.06)' (*Аби с так онімів, єк зозулька на **Онуфрея***) [ГС, 439], *Петра* 'день свв. апостолів Петра і Павла' (*Не йде д **Петру**, але д Дмитру* 'про другу половину року', *Аби с ни діждав ни Різдва, ни **Петра**, ни дрібненьких свиточок*) [ГС, 460], *Прокопія* 'день прп. Прокопія Декаполіта (12.03)' [ГС, 503], *Сорок два <сятих> мучеників* 'день свв. сорока двох сучеників, що в Аморії (19.03)' [ГС, 550], *Сорок сятих <мучеників>* 'день сорока Севастійських мучеників (22.03)' [ГС, 550], *Трох святих (Трох Свйитих)* 'день Трьох святителів – свв. Василя Великого, Григорія Богослова та Йоана Золотоустого (12.02)' [ГС, 551], *Семена Стовпника, Симеона Стовпника, Семенів день* 'день пам'яті прп. Симеона Стовпника (14.09)' [ГС, 554, 559], *Штефана* 'день св. Стефана (9.01)' [ГС, 651], *Юрія, Юрі* 'день св. Юрія (6.05)' (*Свето **Юрія** припадає від коли світ – на травни. **Юрія**, то у горєн велике сето весни; На **Юрі** ни продаст нікто ис худоби нічо...*) [ГС, 657].

У словотвірних зв'язках з окремими назвами свят перебувають своєрідні гуцульські найменування: *андріїв* 'грудень' [ГС, 20], *андріївська ватра* 'ватра, яку розкладають у вечір напередодні Андрея' [ГС, 21], *илевий, иливий* 'заст. серпень' [ГГ, 85], *иливий місяць* 'заст. серпень' [ГСЛ, 297], *іванішній* 'який пов'язаний з Івана' (*зіле іванішне* 'рослини, зібрані на Івана', *сіно іванішне* 'перше сіно, зібране до Івана' [ГС, 303]).

Засвідчено кілька геортонімів, пов'язаних із вшануванням архангелів: *Благовісник* 'Собор архангела Гавриїла (8.04); наступний день після Благовіщення' [ГС, 58], *Гавриїла Архангела* 'Собор архангела Гавриїла (8.04)' [ГС, 170], *Михайла, Михайла Чудотворця, Михайлове чудо* 'спогад про чудо архистратига Михаїла (19.09)' [ГС, 392].

У говірковому мовленні функціонують і діалектні назви найвідоміших релігійних християнських книг і молитов: *Ангеліє* 'Євангеліє' (*Тікає піп з попадев, а Иван в міху з ангелієм. Прийшли верх морьи, а Иван каже до них: Не йди тут, бо си втопимо! – А чуєш? – каже попадьи, – йик говори свьита книга? – піп спудив си, зазират у міх, а там Иван*) [ГС, 19], *Савтиря* (*Псалтиря*) 'Псалтир' (*Вечером надходить дяк читати "савтирю"... Дяк сїдає тепер за стіл на вкритій ліжником лаві і починає читати псалтирю*) [ГС, 537], *Отче наш, Богородице* 'молитва до Пресвятої Богородиці ("Богородице Діво, радуйся, благодатна Маріє")' (*Усі разом віходєт, молєсе Отче наш і Богородице*) [ГС, 69]. Привертає увагу вживання в гуцульському говорі множинної форми *Очинаші*, позначеної діалектним впливом (*Ідучи на спочинок, відмовляють "очинаші" ...*) [ГС, 446].

Дослідження християнсько-релігійної пропріальної лексики на матеріалі гуцульських говірок виявляє багату палітру традиційних народних найменувань, що демонструють своєрідність християнського світобачення гуцулів, у яке органічно вплітаються давні вірування цієї унікальної етнічної групи українців.

Перспективним вважаємо вивчення на базі гуцульського говіркового мовлення й різноманітних лексико-семантичних груп апелєтивів із релігійним значенням.

Список використаної літератури

1. Бучко Г. Кілька уваг до питання номінації поселень Гуцульщини / Ганна Бучко, Дмитро Бучко // Вісник Прикарпатського університету. Серія:

Філологія (мовознавство). – Випуск XXV-XXVI. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 48-52.

2. Габорак М. Гуцульська топонімія в “Історичному нарисі про гуцулів” С. Витвицького / Мирослав Габорак // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Філологія (мовознавство). – Випуск XIX-XX. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 46-52.
3. Габорак М. Топонімія Галицької Гуцульщини : етимологічний словник-довідник / М. Габорак. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. – 636 с.
4. Гуйванюк Н. Специфіка біблійної тематики у фольклорних різдвяних текстах (на матеріалі колядок с. Стебнів Путильського району Чернівецької області) / Ніна Гуйванюк, Наталія Руснак) // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Філологія (мовознавство). – Випуск XIX-XX. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 92-98.
5. Колесник Н. Особливості гуцульської антропонімії (на матеріалі пісенного фольклору) / Наталія Колесник // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Філологія (мовознавство). – Випуск XIX-XX. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 53-56.
6. Лесів М. Назви великих християнських празників в українській мові та християнській традиційній культурі / Михайло Лесів // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф., Київ, 5-6 жовтня 2000 р. – Львів : Вид-во Львів. Богослов. Акад., 2000. – С. 50-57.
7. Осташ Н. До питання про етимологізацію гуцульських прізвищ / Надія Осташ, Роман Осташ // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія (мовознавство). – Випуск XXV-XXVI – Івано-Франківськ, 2010. – С. 63-67.
8. Осташ Н. До питання про назви християнських свят українців (*Вербна неділя*) / Надія Осташ // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф., Київ, 5-6 жовтня 2000 р. – Львів : Вид-во Львів. Богослов. Акад., 2000. – С. 314- 326.

9. Скаб М. Біблійний складник мовної картини світу гуцулів / Мар'ян Скаб, Марія Скаб // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія. – Випуск XXXII-XXXIII. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 273-277.

Список джерел

ГГ – Гуцульські говірки. Короткий словник / укл. Галина Гузар, Ярослава Закревська, Уляна Єдлінська, Василь Зеленчук, Наталія Хобзей ; відп. ред. Я. Закревська. – Львів, 1997. – 232 с.

ГС – Гуцульські світи. Лексикон / укл. Наталія Хобзей, Оксана Сімович, Тетяна Ястремська, Ганна Дидик-Меуш ; відп. ред. Н. Хобзей. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013. – 668 с.

СУМ – Словник української мови : у двадцяти томах / наук. ред. Н. Г. Озерова. – Т. I. – К. : Наук. думка, 2010. – 912 с.

ХГ – Хобзей Н. Гуцульська міфологія : етнолінгвістичний словник / Наталія Хобзей. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 216 с.

RELIGIOUS PROPER NAMES IN THE HUTSUL DIALECTS (BASED ON THE MATERIAL OF THE WORK “HUTSUL WORLDS. LEXICON”)

O. D. Tsyperdiuk

*PreCarpathian National University by V. Stefanyk, 57 Shevchenko Street,
Ivano-Frankivs'k, 76000, Ukraine, ph. +380(342) 59-60-08*

In the article the presentation of Christian religious proper names in the lexical structure of the Hutsul dialects is examined. The main groups of religious proper names are analyzed; their lexical and semantic features, structural features, word building connections and phraseological activity are observed.

Key words: *religious vocabulary, proper names, onym, dialectism, dialect, the Hutsul dialect.*

Опубл.: *Слово : Прикарпатський вісник НТШ. – Івано-Франківськ, 2016. – № 2(34). – С. 84-93.*